

NARODNI GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V LJUBLJANI.

Člani „Zadružne zveze“ dobivajo list brezplačno. — Cena listu za nečlane po štiri krome na leto, za pol leta dve kroni, za četrť leta eno krono; za člane zvezinih zadrug po tri krome na leto. — Posamezne številke 20 vin.

:: Telefon štev. 216. ::

C. Kr. poštne hran. št. 64 846
Kr. ogrsko „ „ „ 15.649

Izhaja 10. in 25. vsakega meseca. — Sklep urejevanja 5. in 20. vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo. — Cena inseratom po 30 vinarjev od enostopne petiť-vrste, za večkratno inseracijo po dogovoru.

Vsebina: Varnost hranilnih vlog. Skrb za zadružništvo na Bulgarskem in Srbskem. Vzrok in posledice druginje. Skrb za stanovanja. Gnojenje loze. Vestnik Zadružne zveze. Zadružni pregled. Gospodarske drobtine. Občni zbor.

Varnost hranilnih vlog.

Okrožnica deželnega odbora na vsa županstva vojvodine Kranjske.

Strah pred vojsko, ki je pa najbrž neopravičen, je marsikoga razburil, in prva misel, ki so jo ljudje dobili, je bila ta, ali je njihov denar, ki ga imajo naloženega v hranilnicah in posojilnicah, tudi varen. Ker ljudje premalo poznajo uredbo in poslovanje denarnih zavodov, so se začele širiti med njimi najneverjetnejše pravlјice. Nevedni ljudje, ki mislijo, da leži denar v hranilnicah in posojilnicah kar na kupe v blagajnah, se dajo zapeljati in takoj zahtevajo svoje vloge nazaj, češ da bodo doma njihovi denarji varni pred sovražnikom in pred lastno državo. To pa je usodepolna zmeta, ki lahko ljudstvo zapelje v veliko škodo. Predvsem mora ljudstvo vedeti, da je popolnoma izključeno, da bi kdaj država segla na hranilne vloge denarnih zavodov. To se še nikdar ni zgodilo.

Celo če je sovražnik prišel v tujo deželo, se je polastil morda državnih denarjev, pustil je pa pri miru vloge privatnikov v denarnih zavodih. Zato je izključeno, da bi se sovražnik, ki pa sploh nikdar v naše kraje priti ne

more, polastil denarja, ki je v denarnih zavodih. Država je sama najbolj interesirana pri tem, da so hranilne vloge varne in da ima ljudstvo popolno zaupanje v varnost denarnih zavodov, kajti vse državno življenje je danes osnovano na varnosti osebnega kredita. Saj je država sama s strogo in natančno zakonodajo vse storila, da se pre-skrbi za varnost vlog. Ako ima torej kdo svoj denar naložen v hranilnici ali posojilnici, kateri stoje na čelu zaupanja vredni možje, je lahko gotov, da se ne more od njegove vloge noben vinar izgubiti.

Poleg tega opozarjamo na to, da stoje hranilnice pod vladnim nadzorstvom, da za nekatere hranilnice jamčijo občine, mestne ali kmetske, z vso svojo davčno močjo, posojilnice pa imajo varnost v neomejeni zavezi svojih članov, to se pravi, da na stotine in stotine gruntov, hiš in drugega premoženja jamči za vsak vinar, ki ga ima kdo naloženega v dotičnem zavodu. Da bi pa bila varnost še večja, je kranjski deželni zbor s posebnim sklepom posojilništvo postavil pod varstvo dežele, ki s posebnim uradom skrbi za to, da se poslovanje vsega podrejenega mu za-

družništva vrši v popolnem redu. Tako je torej vsestransko preskrbljeno za varnost hranilnih vlog.

Vsak denarni zavod obrestuje vložnikom njihove vloge. Zato pa vsak denarni zavod mora vložene vsote tudi obrestonosno naložiti v posojilih, ker ne more obresti dajati, ako obresti ne jemlje. Zato pa noben denarni zavod nima vlog zaprtih v svoji blagajni, ampak svoje denarje sproti izposoja proti primernemu jamstvu. Če bi torej kdo hotel ugrabiti hranilne vloge, jih ne bo dobil, ker so vse zunaj pri dolžnikih. Ravno tako je pa izključeno, da bi katerikoli denarni zavod, če ima tudi na milijone in milijone lastnega premoženja, mogel takoj izplačati vse hranilne vloge, ako en dan prigrme nanj vsi vlagatelji. Denarni zavod bi moral v takem slučaju vse svoje dolžnike tožiti. To bi pa bila velikanska gospodarska krivica. Pomislite, kaj bi nastalo, ako bi vsi denarni zavodi danes tožili in rubili vse svoje dolžnike!? Zato je pa brezvestno in naravnost zločinsko, ako kdo vlagatelje hujska, da naj dvigajo denar. Tako hujskanje je tudi kaznivo in v resnici ne zasluži tak hujskač drugega, kakor da se ga naznani državnemu pravdnistvu!

Pa vlagatelji tudi sami sebi škodujejo, ako dvigajo vloge, ker v hranilnici in posojilnici jim njihov denar nese obresti in je absolutno varno spravljen, spravljen tudi pred tatovi in roparji. Ako pa kdo denar dvigne in ga doma spravi v nogavico ali v skrinjo, izgubi obresti in tam je še le denar najbolj nevarno shranjen! Skušnja uči, da tak nemir traja samo nekoliko dni, kvečjemu nekaj tednov, potem začno ljudje počasi zopet nazaj nositi, ampak škoda, ki so jo naredili samim sebi in celemu narodnemu gospodarstvu, pa ostane. Zato je dolžnost vseh oblasti, da svare ljudstvo pred takim nepremišljenim postopanjem!

Ker se po časnikih bere, da na borzi papirji padajo, marsikdo misli, da je manj

vreden tudi bankovec, ki ga ima v svojem mošnjičku. To je popolnoma zmotno, kajti papirji, s katerimi se na borzi kupčuje, so deloma javne zadolžnice, večinoma pa delnice akcijskih družb, s katerimi se na borzi špekulira. Ako torej med borzijance udari novica, ki se jim zdi nevarna za njihove industrije, tedaj hitro vsak skuša prodati svoje papirje, vsled česar njihova cena pade, dokler se jih vsled boljših novic zopet nazaj ne kupuje, s čimer se cena dvigne. Ta borzna špekulacija pa nima popolnoma nobene zveze z denarji, ki so naloženi v hranilnicah in posojilnicah, in ravno tako tudi ne z bankoveci avstro-ogrskih banke, ki nam danes služijo kot papirnat denar. Ti bankoveci imajo svoje pokritje v premoženju avstro-ogrskih banke in država sama čuva nad njihovo varnostjo in polnovrednostjo. Popolnoma izključeno je, da bi papirni denar v svoji vrednosti kaj izgubil, in zato je čisto nezmislno, ako kdo zahteva v posojilnici zlat denar namesto bankovcev. Bankoveci so se vpeljali s tem namenom, da se promet olajša.

Kdor vse to trezno premisli, se mora čutiti popolnoma varnega. Tudi v slučaju vojske, pred katero nas pa bo, kakor upamo, Bog obvaroval, so naši prihranki, ki smo jih naložili v naših poštenih zavodih popolnoma varni, in zato ne samo ne dvigajmo denarja, ampak nalogajmo ga prav pridno, da se čimbolj pomnoži naše narodno premoženje.

Od deželnega odbora vojvodine Kranjske.

V Ljubljani, dne 27. novembra 1912.

Za deželnega glavarja:

dr. Lampe.

Skrb za zadružništvo na Bulgarskem in Srbskem.

II. Srbsko zadružništvo.

Kmečki stan na Srbskem.

Kraljevina Srbska šteje 2,922.058 prebivalcev in ima 4,830.260 ha zemljišča. Od

tega je obdelanega 2,709.551 ha in sicer takole:

polje . . .	1,317.756 ha
vinogradi . . .	34.000 "
gozdi . . .	1,044.560 "
pašniki . . .	313.235 "

Nad 80% vsega prebivalstva je kmečkega stanu in sicer ogromna večina malih kmetov. Po uradnem poročilu je bilo zemljišče l. 1897 tako-le razdeljeno:

do 5 ha je imelo	160.375 lastnikov
od 5 " 10 " " "	80.822 "
" 10 " 20 " " "	40.782 "
" 20 " 40 " " "	9.771 "
" 40 " 60 " " "	1.291 "
" 60 " 100 " " "	360 "
nad 100 " " "	120 "

Iz tega se spozna, da je nad polovico lastnikov, ki imajo manj nego 5 ha. Poleg tega pravi uradno poročilo, da je malo zemljišč, ki bi pripadale samo eni osebi. Zemljišča imajo torej navadno po več lastnikov.

Srbija je izvzemši Švico edina evropska država, ki nima pota na morje. Poleg tega jo obdajajo Rumunija, Bulgarija in Ogrska, ki so vse poljedelske države in ki torej ne morejo rade sprejemati poljedelskih pridelkov in živine iz Srbije. Po zadnjem štetju je imela Srbija skupno 957.918 govedi, 863.544 prašičev in 4,436.242 koz in ovac. Splošno je srbsko kmetijstvo še ekstenzivno. Nikakor še ni na višku svojega razvoja. Kmetje obdelujejo zemljo še po starem. Orodje je zastarelo, umetna gnojila se še malo rabijo, za zboljšanje živinske pasme in za melioracijo zemlje se je primeroma malo storilo. Tega pa ni kriv srbski kmet, ki je zelo bistrega duha in dostopen vsakemu zdravemu napredku, marveč razmere, v katerih živi.

Trgovska zveza Srbije z našo državo.

O trgovski zvezi Srbije z našo državo se je že zelo mnogo govorilo in pisalo, vendar ne bo škodilo, če po uradnih poročilih podamo v nastopnih vrstah glavne stvari, ki se tičejo

tega vprašanja. Od l. 1893—1906 je imela naša država s Srbijo trgovsko pogodbo, po kateri je Srbija po znižani carini uvažala v našo državo žito in živino, obenem pa izdelke naše industrije dopuščala tudi po nižji carini. Med tem časom je do mala ves srbski izvoz šel v našo državo. Od l. 1896—1906 je bila povprečna vrednost srbskega izvoza sploh 64,873.096 frankov. Avstrija je kupila srbskega blaga sama povprek za 52,603.609 frankov na leto. Od l. 1906 ni več trgovske pogodbe med našo državo in Srbijo in zato so se tudi trgovske razmere naenkrat zelo izpremenile. Leta 1910 n. pr. je bila vrednost srbskega izvoza v našo državo že samo 17,821.973 frankov. Dvignil se je pa izvoz v Belgijo, na Nemško in v Turčijo in sploh v druge države. Ves srbski izvoz je vendarle krepko napredoval in sicer je dosegel l. 1910 vsoto 98,300.000 frankov. To se je doseglo zlasti s tem, da so srbski kmetje izpremenili in izboljšali svojo živinorejo in tudi svoje poljedelstvo. V našo državo so se izvažale srbske govedi in sicer srednje in slabše kakovosti. Povprečna teža ene govedi je znašala 400 kg. Sedaj izvažata Srbija v Egipt tudi bolj majhno živino. Toda v Egiptu gre le živina, če je dobro izpitana. V Italijo se more sploh izvažati le boljša živina; povprek mora imeti goved 500—600 kg. Iz tega se vidi, da je potreba, iskati si novih trgov, prisilila srbske živinorejce, da so začeli gojiti boljše pasme in da so živino tudi boljše krmili, kar je nujno zvezano s splošnim kmetijskim napredkom. Naj pri tej priliki omenjamo, da bosta Bulgarija in Srbija v novih razmerah potrebovali silno veliko plemenske živine in da ne smemo mi Slovenci zamuditi lepe prilike, ki se tukaj ponuja v korist in napredek naši živinoreji.

Z žitom je bila podobna reč. V našo državo se je izvažalo žito, ki ni bilo dovolj očiščeno. Do 25% je bilo slabih zrn in smeti. Na nove trge, ki jih je morala poiskati Srbija za svoje žito, je bilo treba izvažati čisto žito,

ker bi na belgijskem trgu in drugod neočiščenega žita sploh ne oddali, pa tudi zato, ker je pač nespametno v daljne kraje izvažati smeti in tudi zanje plačevati prevoznino in carino.

Stalni dom v Srbiji.

Predno pričenmo opisovati razvoj kmetijskega kredita v Srbiji, moramo omenjati neko silno važno zakonito ustanovo za srbsko kmetijstvo. Leta 1874 je stopil v veljavo srbski državljanski zakonik. V členu 473 beremo, da se ne sme eksekvirati kmetu 5 dni oranja. En dan oranja obsega 1600 do 1895 m². Ravno tako se mu ne sme prodati hiša s potrebnim kmetijskim orodjem in potrebnimi kmetijskimi stavbami in zemljišče krog hiše obsegajoče en dan oranja. Srbi so torej ameriški stalni dom (Homestead) uvedli v svoji državi. To je pač uplivalo zelo dobro v tem oziru, da se zemljišča niso še dalje razdeljevala in da so se ohranile stalne kmečke rod-bine. Toda na drugi strani je pa ta naredba vzrok, da veliko število kmetov, okrog 21%, nima toliko zemlje, da bi mogli za dolg kaj zastaviti. Seveda zemlja, ki se ne more eksekutivno prodati, tudi ne more služiti za podlagu poljedelskemu kreditu. Vsled tega je umljivo, da gre napredek le počasi, ker za vsak napredek je treba denarja, in kdor ga nima sam na razpolago, in takih je tudi na Srbskem velika večina, ga mora vzeti na posodo.

Kako se je razvijal kmetijski kredit na Srbskem?

Od leta 1815 naprej je bilo v srbskem državnem gospodarstvu nekaj let zaporedoma precej preostanka. S tem razpoložnim denarjem je sklenila vlada 1830 po nekoliko zadostiti potrebi hipotekarnega kredita. Obrestna mera se je določila na 12%, vendar pa ta kredit ni skoro nič pomagal kmetom, marveč le lastnikom mestnih hiš in trgovcem. Dne 12. decembra 1839 je izšel ukaz, da smejo državne blagajne posojati po 6% osebam, ki dajo zadostno varnost v svojih nepremičninah ali

na drug način. Zadostovala sta za posojilo tudi dva premožna poroka. Posojilo se je dajalo na dve do tri leta in sicer v najmanjšem znesku 50 dukatov (cekinov). Že iz tega je razvidno, da se mali kmetje niso mogli posluževati teh dobrot. Leta 1843 se je določilo, da sme najmanjše posojilo znašati 300 dukatov. Za kmečki stan je bilo seveda to še slabše. Premožni ljudje so jemali državna posojila v velikih zneskih in so jih potem v manjših vsotah za ogromne obresti posojali kmetom. V razpravi „Zemljoradničkog pitanja u nas u svezi s osnivanjem zemljoradničkih zadruga“ čitamo to-le: Tega kredita se je mogel posluževati samo bogatejši sloj. Ker pa država ni potrebovala denarja, marveč le producent kmet, zato je marsikdo vzel denar od države po 6% in ga dajal kmetu po 20%. Ko so se vsled tega začele kazati strašne posledice, se je, namesto da bi se proti temu nastopilo, dal narodu svet v ukazu z dne 26. januarja 1853, naj se varuje prevelikih obresti. Med tem časom so se tudi državni stroški tako zvečevali, da ni bilo več preostanka. Zato je država z zakonom z dne 20. februarja 1860 prepovedala državnim blagajnam posojati zasebnikom. Za hipotekarne namene so ostali v tem času samo kapitali cerkva, šol, bolnišnic itd.

Uprava fondov.

Leta 1862 se je na Srbskem preuredila vsa uprava. Z zakonom z dne 16. septembra 1862 so se ob tej priliki združevali razni javni fondi, zakladi, ki so bili prej razdeljeni pod razne uprave. Sem so spadali razni občinski zakladi, depoziti pri sodiščih itd. Ustanovila se je v ta namen, da naj upravlja te zaklade, posebna hipotečna banka v Belgradu pod imenom „Uprava fondova“ (uprava zakladov). Obresti so se določile na 6%; pet jih je šlo v banko, eden pa v državno blagajno, iz katere so se plačali stroški uprave. Posojila so se dajala na prvo hipoteko do polovične vrednosti nepremičnin. Najmanj en odstotek se je moral plačevati za amortizacijo.

Kmetje so morali tudi naznaniti, kako uporabljajo dano posojilo. Ta ustanova se začetkom ni mogla dobro razviti. Manjkalo ji je sredstev, obenem so bili stroški za posojila manjšim kmetom preveliki. Zato se je tudi v ti dobi razcvetelo prej opisano oderuštvo, da so namreč bogatini in veliki posestniki najemali pri upravi fondov hipotečna posojila, ki so jih potem za oderuške obresti posojali kmetom. Od l. 1860 do 1870 je splošno na Srbskem primanjkovalo denarja. To je seveda v polni meri čutil zlasti mali in srednji kmet. Leta 1871 je ustanovila vlada, da bi pomagala živim kreditnim potrebam, po celi deželi hranilnice pod nadzorstvom finančnega ministrstva. Te hranilnice naj bi posojale denar, ki naj bi ga dobivale od vlagateljev, na kratek čas šest mesecev do treh let, in sicer za posojila od 5—500 dukatov. Poskrbela naj bi torej zlasti za manjše in srednje kmete. Te hranilnice se niso izkazale. Leta 1895 jih je uprava fondov s precejšno izgubo, katero je prevzela država, likvidirala zadnjih sedem.

Da bi se dobil potrební denar, se je pooblastila uprava fondov z zakonom z dne 15. januarja 1874, da sme izdati obligacije do 12 milijonov. Denarne razmere na Nemškem in v Avstriji, kjer bi se morale prodati te obligacije, so bile silno slabe in vsled tega se to pooblastilo ni moglo izrabiti. Da bi se lažje prodale, se je 12. julija 1874 zvišala za nje obrestna mera tako, da je obrestna mera za posojila pri upravi fondov poskočila na 9%. Seveda ni bilo vsled tega prošnikov.

Slednjič se je preosnovala uprava fondov z zakonom 1890 (dne 8. julija). Ta uprava je postala državna hipotečna banka. Upravni svet ima 7 članov, katerih tri izvoli narodna skupščina, tri pa imenuje ministrstvo. Sedmi član je bančni ravnatelj, ki ga imenuje kralj za 5 let. Delovanje nadzira nadzorni odbor iz petih članov, ki ga imenuje kralj po nasvetu poljedelskega ministra. Dobiček gre na polovico v rezervni zaklad, na polovico pa v državno blagajno odštevši nagrade upravnemu svetu

in uradništvu. Od tega časa je uprava zelo napredovala. Leta 1909 je n. pr. posodila uprava 45,565.915 frankov, izmed katerih se je pa samo 5,621.818 posodilo na kmečka posestva. Leta 1911 je imela država čistega dobička od uprave 725.743 frankov; od l. 1899 naprej okrog 6 milijonov frankov.

Zadružništvo.

Iz tega, kar smo dosedaj povedali, je razvidno, da vse imenovane ustanove niso bile na pomoč kmečkemu stanu. Prav za prav so ti zavodi dajali samo priložnost, da so brezvestni ljudje kmete tembolj odirali. Državna posojila, ustanovljene hranilnice in tudi uprava fonda, vse to je bolj služilo propasti kmečkega stanu kakor njihovim koristim. Našel se je tudi na Srbskem domoljuben, navdušen in odločen mož Mihael Avramovič, ki je stopil z zadružno mislijo na plan. Leta 1894 je osnoval prvo srbsko zemljoradničko zadrugo rajfajznovko v Vranovem poleg Smeredova. Avramoviča po pravici imenuje narod srbskega Rajfajzna. Njegovo delo ni ostalo osamljeno. Leta 1895 že se je pokazala potreba ustanoviti za mlade zadruge lastno zvezo. Avramovič je to misel tudi izvršil in osnoval Glavni savez srpskih zemljoradničkih zadruga u Belgradu.

Takrat še ni bilo zadružnega zakona, marveč so se zadruge osnovala na temelju zasebne pogodbe. Ta oblika je bila seveda v kvar zdravemu razvoju zadružništva. Zato se je po prizadevanju Mihaela Avramoviča dne 3. decembra 1898 sklenil zakon o kmetijskih in obrtnih zadrugah, o katerem se še danes po pravici trdi, da je eden najboljših zadružnih zakonov na svetu, na vsak način mnogo boljši nego naš avstrijski. Zlasti je to znamenito, da zakon od vsake zadruge zahteva, da mora pripadati Glavnemu savezu. Ta izvršuje revizijo, daje navodila, zastopa zadruge in brani njihove koristi, vzdržuje stare in ustanavlja potrebne nove. Revizija ima po zakonu uraden značaj.

Zadruge nimajo deležev pri savezu, ker ta ni zadruga ampak društvo; plačujejo

mu letne prispevke in sicer kreditne po 10% svojega kosmatega dobička, konsumne po 10 par za vsakih 100 dinarjev naročil, mlekarske po 10 par za vsakih 100 litrov prejetega mleka, vinarske po 10 par od 100 litrov vina in strojne po en dinar od zadrugnika. Zadnje leto je bilo teh dohodkov 26.937.71 dinarjev. Srbska zveza je, kakor vidimo, gola revizijska zveza in izvršuje v zadrugništvu prav za prav samo upravne stvari. Vsi pa vemo, da je to premalo. Zadrugam je treba tudi središča, kjer se njihovo denarno poslovanje izjednačuje. Treba jim je zveze, ki jim v slučaju potrebe tudi daje potrebnih posojil.

Zato se je leta 1897 osnovala v Belgradu posebna osrednja zadruga pod imenom „Glavna zemljoradnička zadruga“. Ta prejemlje od zadrug odvišne novce, daje posojila, pa tudi v trgovskem oziru skrbi za svoje zadruge. Nabavlja jim gospodarske in gospodinjske potrebščine in prodaja njihove proizvode. Deleži za to denarno centralo znašajo 100 dinarjev (frankov), ki se plačujejo po 20 dinarjev skozi pet let. Do 30. junija 1912 se je plačalo 231.423.45 dinarjev. V Glavno zadrugo ni treba, da bi bila zapisana vsaka zadruga; vendar jih je pa večina. Dne 30. junija 1912 jih je bilo 668.

Vse kmetijske zadruge, med katerimi so v največjem številu posojilnice rajfajzovke, morajo pošiljati svoje rezervne zaklade Glavni zadrugi v varstvo. Teh zakladov je bilo do 30. junija 1912 17.782.05 dinarjev.

Država podpira zadrugništvo na jako lep način. Pri Glavni zadrugi je ustanovljen poseben zaklad za pomoč zadrugam. V ta namen daje država iz državne razredne loterije, ki je tam že delj časa ustanovljena — male loterije, kakor pri nas, nimajo na Srbskem — po 25% čistega dohodka, iz državne blagajne pa poleg tega še letnih 50.000 dinarjev. Po zakonu se bo iz razredne loterije toliko časa dajalo omenjenih 25% čistega dohodka, dokler se ne doseže skupna

svota 2 milijona dinarjev. Do 30. junija 1912 je dobila Glavna zadruga od državne razredne loterije 1.413.562.88 dinarjev, iz državne blagajne pa 550.000 dinarjev, skupaj torej 1.963.562.88 dinarjev.

Hranilnih vlog, ki jih sme Glavna zadruga sprejemati, je imela 30. junija 1912 41.014.85 dinarjev. Zadruge so bile 30. junija 1912 Glavni zadrugi dolžne 1.296.908.35 dinarjev. Zahteva se strogo, da zadruge svoj dolg redno vračujejo. Če ne morejo, morajo vsako leto sproti prositi, da se jim rok podaljša. Navadno morajo vrniti dano posojilo v dveh letih.

Glavna zadruga tudi natančno zahteva, čemu se bo posojilo, ki ga kaka zadruga prosi pri nji, rabilo. O tem, za kateri namen so se posojila zadrugam dala, se vodi natančna štatistika in sicer v treh oddelkih. V prvem oddelku so naštetih nameni zasebnih posojil, za katera so zadruge dobile kredit pri Glavni zadrugi, tako n. pr. za živino, za semena, za hrano, za žveplo, za stavbe, za nakup zemljišč, za sadjarstvo, za vinograde, za sušenje sliv, za obdelovanje tobaka, za sušilnice, za nabavo žice za plotove. Skupno je dala v te namene Glavna zadruga 815.166.90 dinarjev. Navedli smo te stvari zavoljo tega, da se spozna, kako natančno se mora za vsako posojilo navesti tudi namen, za katerega se rabi. V tem oziru bi bilo zelo prav, če bi se tudi pri nas tega naučili.

Drugi del kredita se je dal zadrugam zato, da so si nabavile kmetijske stroje za vzajemno uporabo. Teh posojil se je dalo 17.149.25 dinarjev. Tretje vrste kredit pa se je dajal za produkcijo in prodajo grozdja, oziroma vina in mleka, oziroma masla in sira v znesku 95.110.70 dinarjev.

Povedali smo že, da je Glavna zadruga trgovska centrala za kmečko zadrugništvo. Po nji so zadruge kupile od 1. julija 1911 do 30. junija 1912 raznega blaga za 200.858.54 dinarjev. Ker ima Glavna zadruga precejšno svoto denarja brez obresti na

razpolago, zato je v stanju, da ima precejšnje letne čiste dobičke. Tako se je njeno zadnje leto končalo s čistim dobičkom 58.850.24 din. Iz čistega dobička se pa redno pokrivajo izgube, ki jih ima Glavna savez pri svojem delovanju. Tako je zadnje leto dobil Glavni savez od Glavne zadruge 34.309.69 dinarjev za pokritje svoje izgube. Upravnik Glavne zadruge je imenovan Mihael Avramović, ki je obenem glavni tajnik Zadružne zveze.

Delovanje Glavnega saveza.

Vse številke, ki jih navajamo, se tičejo, če ni posebne opazke poleg, l. 1911. Zadrug z njihovimi podružnicami vred je bilo na Srbskem 1002, (podružnic 240)¹⁾ med njimi rajfajznovk 650, strojnih 160, mlekerskih 12, vinogradnih 6, živinorejska 1, prodajalnih 17, nabavljalnih 86 in nekatere druge. Kreditne zadruge so za ves čas svojega obstanka od l. 1894 posodile kmečkemu ljudstvu do 22 milijonov dinarjev. Varčevanje se jako lepo širi. Ljudstvo je trezno in pridno in z vso gotovostjo smemo trditi, da se bo sedaj, ko se njegova domovina razširi in ko gotovo dobi tudi pot do morja, kmečki stan na Srbskem kmalu povzdignil med najboljše stoječe svoje brate v Evropi.

Zadnje leto se je osnovalo 78 novih zadrug; med njimi posojilnic 51. Tudi konsumne ali nabavljачke zadruge, kakor jim pravijo, se vedno bolj širijo. Mali trgovci na kmetih so preradi predragi; očita se jim naravnost odiranje ljudstva. Iz tega vzroka se je začelo veliko kmečko gibanje, ki se kaže v ustanavljanju konsumnih zadrug. Zadnje leto se jih je ustanovilo 23. Proti namoštnikom, ki kupujejo od kmetov po ceni grozdje, se zadnji čas ustanavljajo vinogradne zadruge. Dve sta nastali prošlo leto. Ne smemo se čuditi, da tudi srbsko zadružništvo izkuša svoje otročje bolezni. Nekatere zadruge, ki se nečejo pokoriti disciplini, ali kjer se iz drugih razlogov ne vrši

redno delovanje in nadzorstvo, morajo prenehati, kakor povsod drugod na svetu. Zadnja revizija je pokazala, da 469 zadrug pravilno posluje, 79 nepravilno in 26 je naravnost slabih. Te številke delajo čast srbskemu zadružništvu.

Glavni savez izdaja svoje glasilo pod naslovom „Zemljoradnička zadruga“, ki izhaja v Belgradu po dvakrat na mesec in se tiska v 1200 izvodih. Urejevanje je v vseh ozirih izvrstno. Ob ti priliki tudi našim zadrugam priporočamo, naj si ga naroče. Za naše kraje stane po 6 K na leto. Savez izda tudi vsako leto svoje obširno letno poročilo, iz katerega se spozna natančno zadružno delovanje na Srbskem; obenem pa tudi bister razum in toplo srce, dušo vsega srbskega zadružništva Mihaela Avramoviča. Zadnji Godišnjak je pred kratkim prišel v naše roke. Pod zaglavjem Zadružna knjižnica izdaja Savez poleg letnega poročila še tudi razne druge knjige in knjižice.

Za poduk skrbi Savez z zadružno šolo, zadružnimi kurzi in z zadružnimi zbori. Zadružna šola ima dva tečaja. Vsak tečaj traja po dva meseca. Prvi od 15. oktobra do 15. decembra, drugi od 15. januarja do 15. marca. Sprejeti se jih more do 50 na vsak tečaj. Prijavilo in sprejelo se jih je pa v prvem letu 14, v drugem letu 30. Polovico stroškov za stan in hrano plača Savez. Oba tečaja sta imela enak program. Učili so se ti-le predmeti:

- 1.) zgodovina in načela kmetijskega zadružništva,
- 2.) zadružno pravo,
- 3.) zadružna računica,
- 4.) zadružno knjigovodstvo,
- 5.) vodstvo konsumnih, kreditnih, strojnih, mlekerskih, vinarskih, sadjarskih in prodajalnih zadrug.

Poročilo pravi, da so učenci većinoma s prav dobrim uspehom dovršili to šolo.

Zadružnih kurzov je bilo 8 z 88 poslušalci. Trajali so po 15 dni pod vodstvom zadružnih revizorjev. Udeleženci se uče na kratko

¹⁾ Zlasti strojno zadružništvo se razširja v obliki podružnic. Glavni zadrugi sta samo dve, podružnic pa 158. To obliko kaže tudi pri nas za strojne in konsumne zadruge uveljaviti, ker je s tem kontrola lažja in vodstvo enostavnejše.

vsega, kar je treba za upravo in za knjigovodstvo raznih kmetijskih zadrug.

Zadružnih zborov je bilo 23. Sklicuje se na te zборе člane načelstev in nadzorstev in zadružnike posameznih okrožij. Trajajo po en dan. Udeležiti se jih pa smejo tudi nezadružniki. Vsega skupaj se jih je udeležilo lansko leto 2259 oseb.

Po naročilu državnega sveta je Zadružni savez imel prošlo leto tudi 3 tečaje za domačo lesno obrt. Udeležilo se jih je 74 mladeničev. Poseben učitelj strokovnjak je učil udeležence po 15 dni, kako se izdelujejo razna domača lesena orodja, ki se rabijo v gospodarstvu.

Zelo važna ustanova, ki se je v prošlem letu pričela med srbskimi zadružniki, je prirejanje znanstvenih potovanj. Na predzadnjem zadružnem shodu v Leskovcu se je sklenilo, da naj vsaka zadruga plača vsaj po 1% svojih kosmatih dohodkov za to, da se nabere potrebna svota, iz katere bi se pokrili potni stroški za podučna potovanja. Tako se je nabralo do avgusta 1911 3.073.82 din. Glavni savez je dodal 500 K, Glavna zadruga 2000 K, vlada pa tudi 2000 K. Iz tega denarja se je dala potnina dvema zadružnikoma, ki sta si ogledala ogrske male zadruge in 17im zadružnikom, ki so prepotovali precejšnji del Avstrije, nemške Švice in Italije ter si ogledali najraznovrstnejše zadruge in zveze. V poročilu se omenja, kako so si ogledali tudi našo Zadružno zvezo in zadrugo v Mengšu, Posojilnico v Št. Petru na Krasu in goriško zvezo. Pohvalno omenjajo naše zadružništvo in s hvaležnostjo se spominjajo bratskega sprejema.

Pri savezi je bilo zadnje leto tole osobje: glavni tajnik, en tajnik, glavni revizor, 6 revizorjev, 1 mlajši uradnik, 1 praktikant, dva služabnika. Poleg tega je imel strokovnjake za mlekarstvo, vinogradništvo in živinorejo. Za urejevanje lista sta bila nastavljena dva.

Izprehod po srbskem zadružnem polju je brez dvoma podal našim bravcem marsikaj novega. Veselimo se, da ima bratski narod večje

in navdušene može, ki ga vodijo po zadružnem polju k boljšim časom. Radujemo se napredka, ki ga opažamo glede na zadružno izobrazbo in na vedno bolj zavestno krepčanje zadružnega duha. V tem oziru vidimo, da tudi srbski narod tekmuje z drugimi, imenoma tudi z našim v zadružni organizaciji tako naprednim slovenskim narodom. Gre za kmeta. Kmet na našem jugu — to nam kaže Bulgarija in Srbija — hoče živeti in umeva, da je zadružništvo zanj rešilna ladija. Zavidamo pa tako Bulgariji kakor Srbiji, da je tam zakonodajalna oblast mnogo bolje umevala svoje dolžnosti do kmečkega stanu in njegovega zadružništva kakor pri nas. Dr. Krek.

Vzrok in posledice denarne druginje.

Šestodstotna mera avstro-ogrške banke, po kateri se ravna obrestna mera drugih denarnih zavodov, je bila v zadnji dobi pri nas prav redka. Sedanji rod jo je doživel le dvakrat, pred trinajstimi leti za časa angleško-burske vojske in pred petimi leti ob času amerikske denarne krize. Toda še nobenkrat se ni tako težko čutila, kakor sedaj. V prejšnjih časih so jo zanesli k nam zunanji dogodki, bila je nekak odsev velikih preobratov v Londonu in New-Yorku in domača industrija je ni tako hudo občutila, ker denarne druginje ni povzročalo pomanjkanje denarja, kakor jo povzroča sedaj. Letos je v naši državi celo leto denar drag; bančna obrestna mera sploh ni šla pod 5%; vsled tega je bilo zelo otežkočeno poslovanje v denarnem gospodarstvu in kreditni zavodi so morali zelo vzkratiti in omejiti dovoljevanje kreditov. Sedaj so se razmere zopet poslabšale. Šest odstotkov pri avstro-ogrski banki pomenja v največ slučajih 8, pa tudi 9 odstotkov pri zasebnih kreditnih zavodih. Za biankokredit, kakršnega potrebuje industrija, se navadnim obrestim, ki so običajno za srednje tvrdke za 2 odstotka višje nego obresti avstro-ogrške banke, pribije še provizija, ki znaša sicer le en četrt, toda se

obnovi štirikrat na leto, tako da znaša na leto en cel odstotek. Kredite, ki so v zvezi z zgradbo hiš po mestih, je mogoče dobiti le proti obrestim, ki so za tri do štiri odstotke višje nego obresti avstro-ogrške banke. To velja za državno glavno mesto, zunaj po deželah so razmere še slabše in se zahtevajo še večje obresti za stavbene kredite. Da, denar je postal redko blago in vsled vojske je še bolj zginil, dočim je potreba po denarju postala mnogo večja. Ugotovitev obrestne mere za posojila ni več predmet prostega dogovora, ampak je zapoved, kateri se posojiljemalec mora ukloniti brez ugovora.

Da se je položaj tako poslabšal, da se je tekom treh tednov dvakrat dvignila bančna obrestna mera in se je moral denarni promet tako zelo omejiti: vse to je posredno ali neposredno posledica vojne, koje upliv na vse panoge narodnega gospodarstva je od dne do občutnejši. V Berlinu in na Dunaju sta morali banki zvišati obrestno mero, da ohranita v državi dovolj zlata. Na avstrijskih in nemških tržiščih je bilo treba poravnati mnogo inostranskih terjatev, zlasti francoskih vlog. V poletju so mnoge francoske banke, privabljene po visoki obrestni meri, razposodile visoke vsote nemškim, še več pa avstrijskim in ogrskim bankam. Te vsote so v oktobru in novembru zapadle v plačilo. V normalnih časih bi bili naložbe večinoma podaljšali, toda sedaj so jih francoske banke zahtevale nazaj, ker se je položaj spremenil tudi na francoskem denarnem trgu in je tudi tam na mesto obilice denarja stopilo denarno pomanjkanje. Koliko je bilo tega denarja, se ne ve natančno, sodi pa se, da ga je bilo kakih 300 milijonov. Če se naenkrat tolika svota odtegne prometu, je narodno gospodarstvo močno prizadeto. Kako velika potreba po denarju je bila tudi drugod, se vidi najbolj iz tega, da so menične zaloge tujih velikih bank znašale na stotine in stotine milijonov več, nego v istem času lanskega leta.

Nemirni časi zahtevajo večjo previdnost pri porabi denarja. Kdor ima pričakovati, da

bo moral zadostiti hitrim, nenadnim zahtevam, se mora preskrbeti z zadostno gotovino. Mnogi vlagatelji iz priprostega ljudstva se boje vojne in negotovih zapletlajev ter dvigajo zato naložene prihranke in jih spravijo sami. Na take možnosti morajo biti denarni zavodi pripravljeni, ker upravljajo mnoge in hitro odpovedljive vloge. Večji instituti so morali v zadnjem času imeti ogromne vsote denarja pripravljene. Take velike neporabljene zaloge povzročajo znatno zgubo na obrestih, ki je občutna tembolj, ker se da ravno v takem času na obrestih mnogo zaslužiti. Nabiranje denarnih zalog je še-le nekoliko ponehalo, ko se je vsaj nekoliko polegel strah, da bi utegnili priti do vojske. V obče se je povsod opazalo, da se zbira gotovina; varčevalci so to storili iz nekega nejasnega strahu, denarni zavodi pa iz opravičene previdnosti. V teh pojavih je iskati tudi važen vzrok, da se je denar tako podražil in da ga je tako malo v prometu.

Šestodstotna bančna obrestna mera, ki pomenja v zasebnem prometu osem odstotkov in še več, more povsem predrugačiti in premakniti podlago kupčijski kalkulaciji. Nove kupčije se v času tako nenavadne denarne draginje sklepajo le, če se obeta visok in gotov dobiček in sicer v kratkem času. Pri kupčijah, ki so že započete, more rapidno zvišati obrestne mere napraviti velik križ čez vse račune, požreti ves dobiček ali celo povzročiti izgube. Vsled podražanja denarja se morajo odložiti vsi krediti, ki niso absolutno potrebni in se mora omejiti produkcija. To ni morda vzporedna posledica zvišanja obrestne mere, ampak njega izraziti cilj. Če bo škoda, ki jo zadaja denarna draginja narodnemu gospodarstvu, huda in dalekosežna, bo to v prvi vrsti odvisno od tega, kako dolgo bo trajala visoka obrestna mera.

Skrb za stanovanja.

Naša dežela in vsi naši kraji na jugu se vedno bolj industrizirajo. Mala, srednja in

tudi velika obrt se vedno širi, posebno po naših mestih. Posebno slednja obeta kmalu velik razvoj, ko se dopolni projektirano železniško omrežje na našem jugu, zlasti v naši kranjski deželi.

Tudi trgovina procvita in vedno več uslužbencev najde zaslužka po raznih podjetjih. In ko se omenjeno železniško omrežje spopolni, bo štela naša dežela med najbolj obljudene kraje celega juga naše monarhije.

V naši deželi pa leži še veliko nedvignjenih zakladov: premoga in rude. Tudi rodovitnost marsikaterih naših domačih krajev pokliče v kratkem času večja podjetja na plan, kjer bo našla množica, ki sedaj beži v tujino, posebno v Ameriko, svoj zaslužek in svoje življenje, in še mnogo tujcev privabijo k nam.

Naravno je zato, da treba že danes premisliti to okolnost in že vnaprej misliti za streho tem množicam za slučaj, ko nastane dejanska potreba.

Pri tem nas mora voditi politika drugih držav in drugih mest. Povsod se opaža gibanje, da se industrija decentralizira, da prehaja iz velikih mest na deželo, tje kjer so dani zanjo naravni pogoji; pri tem je posebno važen in merodajen faktor: primerna preskrba delavcem in drugim uslužbencem podjetja z zdravimi stanovanji, ker edino na ta način je zagotovljen procvit podjetja.

Četudi ta okolnost pri naših začetnih razmerah ne pride tako nujno v poštev, vendar je treba z njo računati.

Za sedaj pa je važneje dejstvo, da že danes pri današnji obrti ni zadostno preskrbljeno za cele množice delavcev in uslužbencev in morajo isti dvetretjini svojega življenja preživeti v nezdravih, zaduhlih, temnih stanovanjih, ki daleč niso primerna človeškim bivališčem. Podjetja sama niti ne morejo niti ne posvečajo zadosti pozornosti stanovanjski preskrbi svojih uslužbencev, tako da so isti sami navezani na svojo boro plačo in vladajoči stanovanjski trg.

Za sedaj je pa tudi važno dejstvo, da niti naša mesta ne posvečajo potrebne pažnje stanovanjskemu vprašanju. Ne nakupujejo zunanjega sveta, koder se bo mesto v doglednem času širilo, da bi ga potem oddajala revnejšim meščanskim in delavskim slojem po nižji ceni za zidavo, temveč prepuščajo špekulacijo z zemljiščem privatnim osebam in denarnim zavodom; ne zidajo delavskih predmestij, koder bi našle revnejše množice zdravo zavetišče; ne zidajo javnih prenočevališč za tujce in potnike; ne nadzorujejo slabih, nezdravih stanovanj, ne posredujejo pri oddaji stanovanj in pri stanovanjskih sporih.

Vse te važne socialne naloge, ki jih opravljajo velika mesta tujih držav, naša mesta in industrijski kraji zanemarjajo; prepuščajo vso zadevo prostemu uplivu kapitala, ki posebno pri ljudskem stanovanju kaže svojo neodoljivo moč in izsesava ljudsko zdravje.

Tudi po naših kmetskih občinah ni bilo do danes bolje. I tu se ni občina brigala za zdravo stanovanjsko preskrbo svojih članov. Vsak si je preskrbel kotiček, kakoršnega si je pač zmogel; občina je skrbela kvečjemu za policijsko varnost ljudskega stanovanja. Pa tudi naravno: na deželi prebiva naš človek največji del svojega življenja v prostem zraku, in še ponoči pušča v toplejšem letnem času svoje ležišče v svežem zraku. Vendar bi bilo i na deželi potrebno, zlasti, kjer procvita obrt in koder vlada revščina, poskrbeti za cenejše hišice in delavske vrtove kot podporo revnejšim slojem, ker je to lažje dosegljivo kot v mestu. Nekaterne občine so že začele z dobrim vzgledom.

Zato je skrajni čas, da se naša javnost v tem pogledu izdrami. Stanovanjske preskrbe naših revnejših slojev: meščanskih, obrtnih in delavskih, več ne smemo pustiti privatnemu kapitalu in delavskemu žulju, ker sta to nenenakomočna faktorja. Med oba se mora vriniti javnopravna korporacija, da nudi slabejšemu svojo pomoč. Posameznik ne more tu ničesar

opraviti, uspehe doseže edino s skupno pomočjo potom zadruga.

Stavbinske zadruga na Kranjskem niso nikak novum. Imamo jih danes že 3, ki so že precej dobrega storile nižjim slojem in že marsikomu pripomogle do zdravega in udobnega in tudi cenejšega stanovanja. Pa ni jih še dosti. Ne sme biti industrijskega kraja brez stavbinske zadruga. Povesod, kjer je potreba, mora priti pomoč potom zadruga.

Pa zadruga same ne zadostujejo, tudi one potrebujejo pomoči. I one so odvisne od silnejših faktorjev kot: kapital, mestna in državna uprava itd.

Zato potrebujemo društva v podporo našim že obstoječim stavbinskim zadrugam, da jih poživijo in nove oživijo.

Tako društvo že obstoja za celo našo državo: „Zentralstelle für Wohnungsreform“ na Dunaju. To društvo je podrejeno ministrstvu za javna dela, v čegar delokrog spadajo njegove agende in zasleduje stanovanjsko gibanje po celi državi. Po vseh deželah in mestih ustanavlja svoje podružnice, ki ga podpirajo v njegovem stremljenju; podružnice iste dežele se organizirajo v deželne zveze kot n. pr. na Češkem.

Naloga take podružnice „Zentralstelle für Wohnungsreform“ je:

- 1.) Organizacija dobrodelnega stavbinstva, odgovarjajoča krajevnim potrebam;
- 2.) oskrba, oziroma posredovanje denarnih sredstev za stavbinska društva;
- 3.) preskrbitev stavbenega prostora;
- 4.) naprava javnih vrtov in nasadov, otroških igrišč, delavskih vrtov, zasajanje ulic;
- 5.) uplivanje na stanovanjsko politiko občine v smeri dobrodelnega stavbinstva, stavbinskih načrtov in zdravstvene policije;
- 6.) nadzorstvo stanovanj, zlasti slabih in nezdravih;
- 7.) organizacija javnega izkaza stanovanj (občinskega stanovanjskega urada);

8.) uplivanje na boljša in cenejša prometna sredstva, da se omogoči stanovanje v zunanjih delih mesta;

9.) prireditev statističnih podatkov in enket, da se določa krajevna potreba stanovanj;

10.) konverzija visokih hipotečnih dolgov. Seveda nihče ne doseže vseh zastavljenih idealov, tako tudi ne to društvo; glavno je, da ima načrtan lep delokrog in ga skuša po močeh izpolniti in spopolniti; pri tem pa podpira „Zentralstelle“ svoje podružnice prav izdatno, in sicer na ta način, da jim izdava vzorne štatute za stavbinske zadruga, načrte za zgradbo hiš, stavbne in rentabilitetne proračune, svoja izvedeniška mnenja o nameranih projektih itd.

Gotovo bo v živem interesu naše kranjske dežele, da se taka podružnica dunajske osrednje zveze ustanovi tudi v Ljubljani. Naše stolno mesto in naša manjša mesta po deželi ter industrijski kraji bi s tem mnogo pridobili. Pa tudi naše kmetske občine po deželi bi dobile s tem izdatno podporo za svoje delovanje, in novo društvo bi stopalo na plan. Začelo bi se pod vplivom in po inicijativi te podružnice pomladno življenje pri stavbinstvu hiš nižjim in revnejšim slojem.

Zato le vkup, uboga gmajna, in vkup vsi oni, ki jim je njen blagor pri srcu!

Delo je treba začeti v dveh smereh:

1.) Vplivati na občinsko upravo in občinske zastope, da začno paziti na stanovanja, da napravijo urade za rešitev stanovanjskih sporov, da podpirajo stavbinske zadruga, da po možnosti kupujejo svet in ga oddajajo stavbinskim zadrugam, da zidajo na njem hiše za svoje člane.

2.) Ustanavljati stavbinske zadruga z omejeno zavezo in potom zadrug skrbeti svojim članom za zdrava in ceno stanovanja.

Vsa pojasnila in navodila pri tem delu daje zastoj „Zentralstelle für Wohnungsreform“ na Dunaju. Dr. Jure Adlešič.

Gnojenje loze.

Potreba gnojenja. Trs potrebuje za življenje, kao i sve uzgojne biline, hranivih počela. Pošto se pak ta počela i u najplodnijim zemljištima neprestano umanjuju, radi radjenja plodina, koje svake godine davaju, stoga je potrebno i za vinograde, da se davaju rečene sastojine pomoću shodnih gnojiva.

Da se o tomu osvjedočimo, dosta nam je, kad promislimo, da se iz vinograda nosi i lišće i loze i groždje, što je sve izvadilo svoje sastojine iz zemlje. Tako na primjer iz proučavanja Müntz-a proizlazi, da iz priroda od 75—190 hektolitara vina, izvadi se iz vinograda što lišćem, što lozama i groždjem 37—74 kg dušika, 28—71 kg kalija i 10 do 17 kg fosforne kiseline.

To nije ništa novoga i nebi trebalo da se to opetuje, kad ne bi bilo još takovih, koji ne vjeruju u potrebu gnojenja loze, pošto se ona goji i u manje plodnim zemljama, gdje neće da uspijevaju žitarice.

Presude za gnojenje loze. Neki vinogradari, ako i priznaju potrebu gnojenja loze, ipak su osvjedočeni, da bi se vrlo pogriješilo, kad bi ju se preveć pognojilo, jer da bi time postalo groždje lošije (prostije), pak da bi ovo dalo manje cijenjeno vino.

Tomu je osvjedočenju uzrok taj, što se u praktičnom životu pogriješuje, kad se hoće obilno pognojiti lozu jedino sa domaćim gnojem. Pošto se ovoga ne daje nikada tolika množina, da bi u pravom razmjerju dao vinogradu dosta dušika, kalija i fosforne kiseline, jer bi ga se onda moralo dati vrlo mnogo, i pošto je ovaj vazda slabo pripravljen, stoga se događa, da samo jedna ili najviše dvije od ovih sastojina se pruže u priličnoj količini, ali ne sva tri, kako mora da bude, zbog česa bude plod obilat, ali slabije vrsti.

To se navlastito opaža, kad sa gnojem dodje u zemlju preveć dušika, u tom slučaju, ako je tu još koja žitarica, ova ga privuče k sebi, a tada loza daje groždje nepravilne

sadržine, u kojem nema dostatno dušika, što toliko ne šteti plodu, koliko njegovoj sastavini (dobroti) i nestašici drugih plodina.

Dakle lozi treba gnojiti ne preobilno, već potpuno, i u tom gnoju treba da se nalaze plodna počela u lahko uporabljivom obliku t. j. da ih može loza lahko usisati, pak čineć tako, dobit će se proizvod ne samo obilan, nego i dobar.

Kolikogod bila Thomasova drozga raširena za gnojenje vinograda, to se ipak mora priznati, da prednost pred njom ima stajski gnoj, premda se ima pri tom dosta nepravilika.

Prije svega, kako sada većina seljaka taj gnoj pripravlja, to nije ni najmanj racionalno, pošto je onakvim pripravljanjem taj gnoj vrlo siromašan na hranjivim tvarinama.

Svatko, koji je putovao po našim selima, teško da je naišao na koju racionalnu gnojnicu ali na kojeg poljodjelca, koji bi nastojao, da istu ustroji barem ekonomički, da naime pod istu stavi barem jedan sloj nepropustljive zemlje, kad već neće cementa, i da zapreči ispiranje i sušenje tega gnoja. Tako najbolje tvarine pobjegnu nešto u zrak, nešto u ocjedinu, a poljodjelcu ne preostane ako ne kup smeća, koji se teško rastvara i koji imade vrlo malo plodnih sastojina.

Nego još nešto: po našim selima nikada se ne pripravi dostatno gnoja, i to malo, što ga se pripravi, mora služiti za pognojiti cijeli posjed.

Dakle izim toga što se ima loš gnoj, još se je prisiljeno rabiti ga za vinograde u dosta maloj količini.

Završujuć: sa ovakvim načinom gnojenja ima se ove nedostatke:

Gnojenje slabo i nepotpuno, dosljedno prirod ograničen; poteškoće za prenos gnoja radi slabih puteva i nepristupačnog položaja vinograda; prenešenje korova u vinograde, od koga se sjeme često nadje u gnoju i dosljedno omršavanje zemljišta, koje se mora brinuti za hranjenje tih štetnih trava.

Gnojena podorina. Iz svih nedostataka, koje smo gore istakli, razvidno je, od kolike bi važnosti bilo, da se promijeni dosadnji način gnojenja naših vinograda nešto racionalnije i ekonomičnije.

To bi bilo gnojenje podorina ili sideracija, što za mnoge čitaoce nebi bilo ništa novoga, pošto su se neki već time okoristili.

Kao što je poznato, taj se način temelji na svojstvu, što ga imadu mohunjače, da naime uvadjaju u zemlju velike količine dušika, čemu se pridruže i druga počela: fosforna kiselina i kalij, koja su potrebila za te mohunjače i koje im daje poljodjelac. Ta hranjiva vraćaju se opet u zemlju, jer kad su mohunjače dostigle zaželjeni razvitak, tada ih se zakopa pod zemlju.

Da potvrdimo korist podorina, navesti ćemo neke brojke.

Iz analize prof. Sertina proizlazi, da se sa podorinom vučjaka može uvesti u zemlju do 113 kg dušika po hektaru, a polag analize prof. Macha može se sa podorinom rumene djeteline uvesti u zemlju do 118 kg dušika, a od zimske grahorice do 146 kg dušika.

Staviv da obični gnoj sadržava 5 ‰ dušika, trebalo bi u prvom slučaju 269 q toga gnoja, u drugom slučaju 236 q, a u trećem 292 q po hektaru.

Sad nek se nadje taj, koji svoje vinograde tako gnoji! A kad bi to i bilo, pošto je gnoj, kako se je prije reklo, vrlo slab, za doći do 146 kg dušika, koga unese podorina grahorice, morala bi se potrebiti mnogo veća količina od 292 q domaćega gnoja.

Al nije lozi potrebit jedino dušik, premda najbolja vina jesu bogata na njemu, nego je potrebit i kalij i fosforna kiselina.

Dok se sa pognojenom podorinom dava zemlji takodjer oko 6 q fosfata, i gdje treba 1—2 q kalija, dotle se prije istaknutom količinom domaćeg gnoja, predpostavljajuć, da ovaj sadrži oko 6 ‰ kg kalija i 3 ‰ fosforne kiseline, nebi uvelo u zemlju nego oko 87 kg fosforne kiseline — mnogo manji iznos

od 102 kg, što bi se uvelo sa oko 6 q superfosfata ili drozge.

Kako se praktično obavlja pognojena podorina, poznato je mnogima: u jeseni zasije se podorina, koju se želi i koju se pognoji sa drozgom ili superfosfatom i kalijem, navlastito u lahkim zemljama. Danas je najobičajnija podorina rumena djetelina, koju treba zasijati najdalje u mjesecu rujnu; kasnije se može zasijati zimsku grahoricu sve do konca studenoga, koje treba oko 2 q po hektaru, a zajedno sa grahoricom posiplje se oko 6 q superfosfata ili drozge i 2—3 q 40 ‰ kalijeve soli.

Upozoruju se osobito vinogradari, da ne popuste kalijeva gnoja kod gnojenja podorina u svojim vinogradima, pošto kalij u velike upliva na prirod loze.

Iz pokušaja prof. Sannina, učinjenih na vrsti groždja sličnoj našem teranu, proizlazi, da kalijevo gnojivo čini povećati postotak cukra u groždju, a umanjiti kiselost, što je od velike znamenitosti navlastito za prekisela vina, kao što je upravo teran.

Grahorica se obično podorava u mjesecu svibnju; s njome ne samo da se unaša u zemlju dosta veliku množinu dušika, nego takodjer i veliku množinu zelene trave, oko 200 q po hektaru, koja sadržava u sebi 75—80 ‰ vode, što je za naše usušne predjele od nemale znamenitosti.

Po talijanskom: I. Mahulja.

Vestnik Zadružne zveze.

Mlekarskim zadrugam na znanje! Deželni odbor kranjski je v svoji seji dne 30. novembra 1912 storil sledeći sklep: Ker je deželni odbor spoznal, da se pri zgradbah mlekarn ne postopa vselej s potrebno varčnostjo in da se na prigo-varjanje tvrdk, ki so interesirane, da čim več prodado svojih strojev, nabavlja predrago orodje, sklene deželni odbor, da se naznan Zadružni zvezi in vsem mlekarskim zadrugam, da deželni odbor ne bo denarno podpiral zgradbe nobene mlekarne, ako se mu preje ne predloži načrt in proračun v odobrenje.

Državna podpora za strojne zadruge. V številki 2. letošnjega „Narodnega Gospodarja“ smo

objavili pogoje, pod katerimi dovoljuje poljedelsko ministrstvo podpore strojnim zadrugam. Tekom meseca novembra pa je bila Zadružna zveza obveščena, da je poljedelsko ministrstvo odklonilo več strojnim zadrugam prošnjo za državno podporo in da je v tem pogledu izpremenilo svoje stališče. Poljedelsko ministrstvo zahteva sedaj od onih zadrug, ki hočejo biti deležne državne podpore, da izpolnijo sledeče pogoje:

1.) Zadružni deleži morajo znašati 40% vseh investicijskih stroškov, v kolikor ti stroški niso že pokriti z lastnimi dohodki zadruga in s podporami krajevnih faktorjev. (Morebitna že prejeta deželna podpora se tu ne sme upoštevati!)

2.) Zadruga mora predložiti pravilno sestavljen reverz, v katerem se zaveže:

- a) da bo imela stroje in shrambo za stroje zavarovano proti požarnim škodam;
- b) obratni red za vporabo strojev je predložiti v odobrenje c. kr. kmetijski družbi kranjski v Ljubljani in se je ravnati po njenih navodilih;
- c) znesek vplačanih deležev vzdržavati vedno na toliki višini, da bo vedno znašal najmaj 40% vseh potrebščin;
- d) v slučaju, da se ne izpolni kateri tu navedenih pogojev ali v slučaju razdružbe zadruga pred potekom 10. let je povrniti prejeto državno podporo.

Zadružni pregled.

Skupna seja živinorejskih zadrug **Notranjskega okrožja** v Št. Petru na Krasu, dne 28. novembra 1912.

Pod predsedstvom okrožnega predsednika župnika Josipa Pristov-a se je vršila seja po sledečem dnevnem redu:

1.) Prebere se zapisnik zadnje okrožne seje v Logatcu.

2.) Poročilo o živinskih zavarovalnicah.

3.) Letošnja premovanja.

4.) Potreba zadružnih pašnikov.

5.) Vnovčenje živine.

6.) Praktični živinorejski tečaji.

7.) Raznoterosti.

Že pri prvi točki dnevnega reda se je konstatiralo, da so se sklepi zadnje seje pri premovanjih premalo upoštevali, kar je povzročilo mnogo nevolje pri zadružnikih živinorejskih zadrug.

O živinskih zavarovalnicah poroča načelnik živinorejske zadruga v Št. Vidu pri Vipavi. On povdarja posebno, da bi morale biti premije ali

prispevki za zavarovano živino kolikor mogoče nizki. Razlaga iz lastne izkušne poizkus, kateri so se bili poizkusili v obliki podpornega društva, vendar se cela zadeva še ni posrečila, ker se zadružniki preveč boje vsakega, če tudi malenkostnega plačevanja. Ing. Rataj omeni, da je najbolje, da se napravijo podporna društva v okvirju živinorejskih zadrug, katere imajo to točko itak že v pravilih. Z zavarovalnicami pa se naj toliko časa počaka, da dobimo nekaj izkušenj pri teh podpornih društvih. Se odobri.

Pri razpravi o premovanjih se je vnela jako živahna debata, posebno o vzrejevalnih premijah. Ta premovanja imajo seve svoje dobre in slabe strani, o katerih pa ni potrebno razpravljati, ker se tako vedno ne bodo vršila. V mnogih krajih so te vzrejevalne premije tudi dosti koristile. Ostala premovanja naj se uredi tako, da bodo zadružna premovanja zase, splošna premovanja pa zopet zase. Posebna potreba se je pokazala za določitev mej in okoliša za živino, ki se sme na gotova premovanja prignati. Tudi o naznanitvi teh premovanj so se čule upravičene pritožbe.

O zadružnih pašnikih je jako zanimivo poročal ing. Rataj in kazal njih potrebo posebno za plemensko mlado živino. O tej zadevi nam je pojasnil g. nadzornik Rataj marsikaj praktičnega in do sedaj še neznanega. Vidi se, da se je gospod ing. globoko zamislil v to potrebno stroko. Prav hvaležni smo mu zato in ga prosimo tudi v bodoče, da gre zadrugam na roko.

O vnovčevanju živine poroča živinorejski inštruktor Krištof ter opozarja na tiskovine, katere da Zadružna zveza vsem zadrugam na razpolago v svrhu lažjega poslovanja; istotako na brezplačne oglase, ki seznanijo kupca in prodajalca.

Praktični živinorejski tečaji so vzbudili pozornost tudi na Notranjskem ter se vzame na znanje, da se vrši prvi tak tečaj v Horjulu.

Pri slučajnostih se je še marsikaj potrebnega prereševalo o raznih zadevah živinoreje ter se tako seja zaključila z zahtevo, da naj se prihodnja seja vrši po veliki noči v istih prostorih in istem kraju.

Le škoda, da je slabo vreme zadržalo mnogo zastopnikov, oziroma so nekateri iz malomarnosti izostali. Take seje so za napredek živinoreje nujno potrebne, da se izjednači delovanje vseh notranjskih zadrug ter vse enake cilje zasledujejo. Skupno delovanje je tudi pri živinorejskih zadrugah potrebno.

Garancija kranjske dežele za hranilne vloge v posojilnicah. Da bi se preprečilo pre-

veliko dviganje hranilnih vlog po hranilnicah in posojilnicah iz bojazni, češ da bi denar tu ne bil dovolj varno naložen, sklenil je deželni odbor kranjski v svoji seji dne 29. novembra 1912, da prevzame dežela garancijo za hranilne vloge v kreditnih zadrugah na Kranjskem pod gotovimi pogoji.

Tozadevni sklep deželnega odbora se glasi:

Temeljem sklepov deželnega zbora z dne 18. februarja 1911 in 24. julija 1912 glede združništva v deželi, sklene deželni odbor:

Dežela Kranjska prevzame jamstvo za hranilne vloge, dosedanje in nove, pri kranjskih posojilnicah pod sledečimi pogoji:

A. Splošni pogoji.

Posojilnica, za koju se prevzame deželno jamstvo, mora biti včlanjena pri „Zadružni zvezi“ v Ljubljani in registrirana pri deželni sodnji v Ljubljani ali pri okrožni sodnji v Novem mestu.

B. Posebni pogoji.

1. Deželni odbor postavi pri posojilnici svojega zaupnika („deželnega komisarja“), ki se mora vabiti k vsem sejam načelstva in nadzorstva in kojemu pristojna pravica ugovora zoper vsak sklep načelstva. Takemu ugovoru se mora načelstvo pokoriti brezpogojno, a posojilnici pristojna v 3 dneh pritožba do „Zadružne zveze“, koje odločba je definitivna. Do te odločbe velja ugovor brezpogojno.

Deželni komisar ima prost vpogled v vse združno poslovanje, v vse knjige in druge listine.

2. Posojila čez 3000 kron (tritisoč kron) sme posojilnica odslej dajati le z dovoljenjem „Zadružne zveze“, danim od slučaja do slučaja.

„Zadružna zveza“ je opravičena, zgoraj določeno mejo 3000 kron povišati na 5000 kron (pettisoč kron) pri posojilnicah, ki razpolagajo z večjimi vsotami lastnih vlog in imajo širši delokrog.

3. Posojil izven kranjske dežele posojilnica sploh ne sme dajati; če pa ima že kaj takih posojil, jih mora po nalogu „Zadružne zveze“ odpovedati in izterjati.

4. Posojilnica se podvrže odredbam „Zadružne zveze“ glede obrestne mere tako za posojila, kakor za vloge.

5. Posojilnica se odreče vsaki denarni zvezi — bodisi glede nalaganja odvišnega denarja ali glede pokritja denarne potrebščine — s katerikoli drugim zavodom nego z „Zadružno zvezo“ ali pa s tisto denarno centralo, ki jo določi „Zadružna zveza“ sama.

6. Posojilnica se obveže, pokoravati se glede iztirjavanja obresti in glavnice nalogom „Zadružne zveze“ in sploh natančno držati v vsakem oziru

združno disciplino, izvirajočo iz članstva pri „Zadružni zvezi“.

7. Posojilnica se obveže, plačati vsako leto anticipativno v deželno blagajno za „Deželni združni garancijski zaklad“ vsoto, ki je enaka petini čistega dobička preteklega leta.

Ta zaklad služi izključno v združne namene in ga porabi predvsem deželni odbor v pokritje morebitne škode, ki bi zadela deželo iz njenega jamstva. V katerikoli drug namen — ki sme biti samo združen, ga pa sme dežela rabiti le v sporazumu z „Zadružno zvezo“.

Zaklad upravlja in zastopa deželni odbor.

8. Posojilnica, ki bi prestopila predstoječe obveze, zapade konvencionalni kazni do najvišjega zneska njenega rezervnega zaklada na korist „Deželnemu združnemu garancijskemu zakladu“.

O tem razsodi posebno razsodišče treh članov, ki se sestavi tako, da enega člana imenuje posojilnica sama, enega „Zadružna zveza“, tretjega (načelnika) pa deželni odbor.

Poziv za sestavo razsodišča izda deželni odbor. Če bi se razsodišče iz kateregakoli vzroka ne konstituiralo v 14 (štirinajstih) dneh potem, ko je deželni odbor bil izdal svoj tozadevni poziv in imenoval načelnika, ali če bi razsodišče v treh tednih po konstituiranju ne izdalo svoje odločbe, preidejo vse pravice in dolžnosti razsodišča na deželni odbor sam; poslednje pa ne velja v slučaju, da bi ležal zadržek pri postopanju od deželnega odbora imenovanega načelnika razsodišča.

Odločba razsodišča, odnosno namestujočega deželnega odbora stopi takoj v veljavo in ni proti njej nobene pritožbe.

Določena konvencionalna kazen je plačljiva v 14 dneh od dne dostavitve odločbe razsodišča, odnosno deželnega odbora.

Načelstvo posojilnice vzame na znanje, da so njegovi člani napram posojilnici osebno in solidarično odgovorni za vsako konvencionalno kazen, ki bi zadela posojilnico po njihovi krivdi bodisi radi zle volje ali radi malomarnosti.

9. Če deželni odbor prevzelo deželno jamstvo pozneje umakne, velja ta umaknitev samo za take hranilne vloge, ki se vložijo po razglasu umaknitve v ljubljanskem dnevniku „Slovenec“ ali pa v ljubljanskem uradnem listu. Popred vložene hranilne vloge pa ostanejo tudi naprej brezpogojno pod deželnim jamstvom in posojilnica ostane na vse predležeče pogoje toliko časa vezana, da vrne vložnikom vse po deželi zajamčene hranilne vloge z obrestmi vred ali pa da se vložniki sami odpovedo

temu jamstvu v poverjeni listini, vloženi pri deželno odboru.

10. Deželno jamstvo stopi za posojilnico v veljavo s tistim dnem, ko je razglasil deželni odbor v ljubljanskem dnevniku „Slovenec“ z izrečno napovedbo posojilnice, za katero velja jamstvo.

11. Samoposebi se razume, da je pod „Zadružno zvezo“, ki se imenuje v predležčih pogojih, razumeti samo obstoječa „Zadružna zveza“ v Ljubljani, registrovana zadruga z omejeno zavezo.

12. Posojilnica, ki boče deležna postati deželnega jamstva, mora sprejeti vse navedene pogoje z načelstvenim sklepom in predložiti „Zadružni zvezi“ poverjen prepis dotičnega sejnega zapisnika načelstva, v katerem morajo biti doslovno zabeleženi vsi pogoji deželnega odbora pod A in B, točke 1. do 11.

Stvar „Zadružne zveze“ je, da predloži posojilnično izjavo deželno odboru, ki potem odredi, kar smatra kot umestno.

C.

Deželni odbor si pridržuje, ugotoviti posebne pogoje jamstva pri posojilnicah izredno velikega obsega.

Obenem je deželni odbor soglasno sklenil sledečo resolucijo: V smislu sklepov deželnega zbora izraža deželni odbor nujno željo, da se tudi tisto z lravo zadružništvo v deželi, ki stoji sedaj še izven ljubljanske „Zadružne zveze“, čim prej priključi tej zvezi in da se tako ustvari možnost, da postanejo deželne garancije deležne tudi take posojilnice, za koje po dosedanjih sklepih deželni odbor še ne more izreči deželnega jamstva.

Gospodarske drobtine.

Viničarski tečaj priredi kmetijska šola na Grmu za mladeniče iz vinorodnih krajev, ki se hočejo praktično izvežbati v vseh potrebnih vinogradniških in trtičnih delih. Tečaj bo trajal od 15. februarja do 31. oktobra 1913. Sprejme se 8 učencev v starosti od 16 let naprej. Viničarski učenci dobijo brezplačno hrano in stanovanje, v denarju pa po 10 K na mesec. — Prošnje, katerim je priložiti izpustnico ljudske šole in krstni list ali domovnico, je vložiti pri ravnateljstvu kmetijske šole na Grmu (pošta Kandija na Kranjskem) do 5. januarja 1913.

Sadjarski tečaj priredi kmetijska šola na Grmu za mladeniče, ki se hočejo praktično izvežbati v obrezovanju drevja in oskrbovanju drevja,

v cepljenju in gojitvi drevja v drevesnici. Tečaj bo trajal od 1. februarja do 15. maja 1913. Sprejme se 5 vajencev v starosti od 16 let naprej. Sadjarski vajenci dobijo brezplačno hrano in stanovanje in po 10 K v denarju na mesec. — Prošnje, katerim je priložiti izpustnico ljudske šole in krstni list ali domovnico, je vložiti pri ravnateljstvu kmetijske šole na Grmu (pošta Kandija na Kranjskem) do 5. januarja 1913.

Poljedelska statistika Bosne. V Bosni je bilo pravoslavni kmetijskih domov 118.752 s približno 650.000 duš. Od teh je bilo svobodnih, samostojnih 35.414 domov z 183.268 dušami, a nesvobodnih („kmetijskih“) domov je bilo 58.895 z 334.000 dušami. Poleg tega je bilo svobodnih domov, ki imajo pa obenem tudi „kmetijsko“ zemljo, 24.443 z 133.000 dušami.

Muslimanskih domov je bilo 105.638 z 430.460 dušami. Od teh je bilo svobodnih 77.518 domov z 334.811 dušami; svobodnih posestnikov, ki so pa imeli obenem tudi „kmetijsko“ zemljo, je bilo 24.467 domov z 79.522 dušami; kmetov (nesvobodnih posestnikov) je bilo samo 3.653 domov z 16.127 dušami.

Katoliški posestniki imajo 56.897 domov in štejejo s svojimi družinami vred 296.587 duš. Izmed teh je svobodnih gospodarjev 22.916 in 112.000 duš; svobodnih seljakov, ki imajo obenem tudi „kmetijsko“ zemljo, je 16.895, katerih rodbine štejejo 89.690 duš; pravih kmetov (nesvobodnih posestnikov) pa je bilo 17.116 rodbin z 95.000 dušami.

Vsa Bosna in Hercegovina ima okoli 9.300.000 oralov zemlje, od tega 2.240.000 oralov njiv, 11.200 oralov vinogradov, 107.000 oralov sadovnjakov in slivnjakov, 6050 oralov vrtov za tobak; 1.300.000 oralov pašnikov, 749.000 oralov planin, 1.370.000 oralov zasebnih gozdov, a 3 1/2 milijona oralov je državnih gozdov in kamenitih tal.

Vabilo na izvanredni občni zbor

Vinarske zadruge v Tomaji,

reg. zadr. z omej. zavezo,

ki ga sklicuje podpisano načelstvo in ki se vrši dne 22. decembra 1912 ob 3. uri popoldne v prostorih bivšega vinarskega društva.

Dnevni red:

1. Volitev nadzorstva.
2. Volitev vinoréjsko-kletarskega odseka.
3. Razni predlogi.

NB. Ako se ob določeni uri ne zbere dovolj zborovalcev (vsaj 10 del; § 34.) vrši se čez pol ure drugi občni zbor, kateri sme brezpogojno sklepati.

K obilnej udeležbi vljudno vabi Načelstvo.